JUMALA JOKA KIVESSÄ

KAMILA SHAMSIE

JUMALA JOKA KIVESSÄ

SUOMENTANUT RAIMO SALMINEN

GUMMERUS

Englanninkielinen alkuteos *A God in Every Stone*
Suomennoksessa on lainattu Edvard Reinin käännöstä Herodotoksen *Historiateoksesta* osin suoraan, osin mukaillen.
Koraani-sitaatit on suomentanut Jaakko Hämeen-Anttila.

Copyright © 2014 by Kamila Shamsie

Kustantaja:
Gummerus Kustannus Oy
Helsinki

Painopaikka:
Bookwell Oy
Juva 2015

ISBN 978-951-20-9630-5

Siskoille: Samanille, Magoolle ja Mahalle

KIRJAILIJAN HUOMAUTUS

Muinainen Kaaria, mukaan luettuna Labrandan arkeologinen kaivauspaikka, sijaitsee nykyisessä Turkissa. Vuonna 515 eaa. se oli Persian valtakunnan länsireunalla; valtakunnan toisessa päässä, sen itäreunalla, oli Kaspatyroksen siirtokunta. Kaspatyroksen tarkkaa sijaintia ei ole saatu selville, mutta jotkut historioitsijat arvelevat sen olleen pakistanilaisessa Peshawarin kaupungissa tai lähellä sitä.

ENSIMMÄINEN KIRJA

Dareios tutkitutti pääosan Aasiaa. Hän halusi tietää, missä laskee mereen Indusjoki (joka on toinen maailman kahdesta joesta, jossa elää krokotiileja), ja niin hän lähetti matkaan laivoja, joiden miehistöjen hän tiesi kertovan näkemästään totuudenmukaisesti, ja näiden miesten joukossa oli kariandalainen Skylaks. He lähtivät matkaan Kaspatyroksen kaupungista, Paktyiken maasta.

HERODOTOS: *Historiateos*

KUNINKAAN JA MAAN PUOLESTA

515 EAA.

Viikunan lehdet ja hedelmät pyörivät Skylaksin käsissä. Käännellessään hopeista diadeemia ympäri ja ympäri ja saattaessaan samalla sen koristeet eloon hän kuvittelee pudottavansa sen maahan ja sitten katselevansa, kuinka se viilettää

alas

karua

vuorenrinnettä

ja edelleen halki jalokivien koristaman laakson, joka on täynnä jokia ja niittyjä ja hedelmiä, päätyäkseen lopulta

loiskis!

sameaan sivujokeen, jota pitkin se sitten lähtee kiitämään kohti krokotiileja vilisevää Industa.

Kaukaista joentörmää vasten katsottuna hänen laivansa on pelkkä ruskea tahra. Hänen miehistönsä pitää häntä hulluna, kun hän on viettänyt koko yön vuorella; mutta miksi selittää heille mitään, elleivät he muutoin ymmärrä miten ihmeellistä on herätä yhdessä auringon

kanssa ja aamun kirkkaudessa luoda silmänsä väkevänä juoksevaan Indukseen, joka on asetettu hänen eteensä kuin uhrilahja. Hän nostaa diadeemin päähänsä ja sipaisee karkeilla purjehtijankäsillään siihen pakotettuja taidokkaita viikunakoristeita, jotka ylistävät hänen kotimaataan Kaariaa, missä miehet ovat barbaareja mutta hedelmät makeita. Niin persialaiset sanovat – ja kuitenkin hän on nyt täällä, uskottuna miehenä johtamassa valtakunnan uhkarohkeinta tutkimusretkeä. Kukaan ei ole aiemmin purjehtinut mahtavalla Induksella. Kukaan ei ole koskaan yrittänyt. Ei edes Odysseus.

Laivan ympärillä parveilee valkeita lintuja. Ei, vaan purjeet näyttävät siltä. Miehistö on uurastanut läpi yön yllättääkseen hänet tällä lahjalla. Laiva on valmis; tuuli tarttuu purjeisiin, ja ne pullistuvat häntä kohden. Hän päästää terävän vihellyksen, ja hänen ratsunsa, joka on lieassa alempana rinteellä, hirnahtaa vastaukseksi. Hän lähtee juoksemaan sen ääntä kohti; hänen ja laivan välinen etäisyys on yhtäkkiä suunnaton. Tänään se alkaa. Tänään he lähtevät matkaan Kaspatyroksen kaupungista, Dareioksen valtakunnan laidalta, tunnetun maailman laidalta. Kaspatyros: portti kunniaan.

Heinä–elokuu 1914

Vivian Rose Spencer oli melkein jo pannut juoksuksi vuorenrinnettä kiertävän Pyhän polun ikivanhalla kiveyksellä, jota hän asteli ympärillään orkesteri, jossa soittivat lintujen ohella myös laulukaskaat, lähdevesi ja oliivipuiden oksia keinuttava tuuli. Opas ja aasi olivat jääneet kauas taakse, joten kukaan ei ollut näkemässä kun hän äkkiä seisahtui monta vuosisataa sitten ylempää rinteestä vierineen valkean kivenjärkäleen kohdalla, painoi kämmenensä sen pintaan ja kumartui aivan lähelle koskettaakseen sitä huulillaan. Marmoria, hiekanjyviä ja maku, joka sai hänet sävähtämään tyrmistyksestä: Zeuksen pyhäkön luut olivat makeita kuin viikunat. Tai ehkä ylitse lentänyt lintu oli pudottanut järkäleen päälle viikunan, jonka mehu oli levinnyt ympäri sen pintaa. Viv katsoi jalkoihinsa ja näki haljenneen viikunan.

”Labranda!” hän huudahti, ja ääni kaikui hänen ympärillään.

”Labranda!” hän kuuli vuoren vastaavan ylempää. Se ei ollut alkuunkaan hänen äänensä. Se oli miehen ääni, ja korostus oli hänelle samanaikaisesti tuttu ja vieras. Mutta ei, hän se täällä vieras oli. Hän poimi haljenneen viikunan maasta, nuuhkaisi sitä ja sulki silmänsä. Hän ei halunnut enää milloinkaan palata Lontooseen.

Tuhatkahdeksansataaluvun matkaajien kertomukset eivät olleet valmistaneet häntä tähän: vuoren pengerretyille ylärinteille pystytetystä temppelikompleksista oli yhä riittävän suuri osa eheänä, jotta hänen mielensä saattoi nostaa sortuneita pylväikköjä pystyyn, liittää sinne tänne levinneet marmori- ja muut kivenlohkareet yhteen ja kuvitella menneen loistokkuuden. Tänne kaarialaiset sotilaat pakenivat kärsittyään tappion Dareioksen vahvoille persialaisjoukoille; täällä hioivat Halikarnassoksen mausoleumin – tuon maailman ihmeen – arkkitehdit taitojaan; täällä Aleksanteri sai nähdä amatsonien kuningattarelta riistetyn mahtavan kaksiteräisen kirveen Zeuksen patsaan kädessä.

Viv asteli verkkaisesti voidakseen nähdä ja kuulla tarkasti kaiken: rauniot jotka olivat puolittain lehvästön peitossa; kaivutyöstä ja oksien katkonnasta lähtevät äänet; epäselviä sanoja lausuvat ihmisäänet; näkymän joka yhtäkkiä sisälsi avaran taivaan, alhaalla leviävän tasangon ja etäällä siintävän Aigeianmeren. Hänen täytyisi vielä totuttautua tässä maailmankolkassa vallitsevaan valoon – se oli kirkasta muttei silti räikeää, ja se sai hänet tuntemaan kuin hän olisi elänyt koko elämänsä harso silmien edessä. Yhtäkkiä häntä kohden ryntäsi jokin pieni ja vanttera, joka oli tyrkätä hänet kumoon.

”Alice!” hän älähti ja yritti napata mopsin syliinsä, mutta se kirmasi hänen edelleen, ja hän seurasi sitä poikki sortuneen, yhä miestä korkeamman pylvässokkelon kunnes näki tutun hoikan hahmon. Hänen isänsä vanha ystävä Tahsin Bey, vieressään mies jolla oli hiekankeltainen tukka, istui kyykyssä ja osoitti sormellaan suureen kivipaateen kaiverrettua kuviota – käärmemäistä oliota, jonka avoimen suun takana oli rengas.

”Käärme”, sanoi toinen mies saksalaisittain korostaen.

”Olisiko ankerias?” Tahsin Bey sanoi ominaiseen tapaansa, esit-

täen varmana pitämänsä asian kuin teorian, jota toisen sietäisi pohtia.

”Ankerias? Miten niin ankerias?”

Vastauksen kysymykseen antoi Viv, vaikka hän tiesi että oli epäkohteliasta yhtyä miesten keskusteluun, kun he eivät tienneet hänen olevan läsnä.

”Koska Plinius kertoo meille, että Labrandan lähteissä elää ankeriaita joilla on korvarenkaat.”

Miehet kääntyivät katsomaan häntä, eikä hän voinut olla lisäämättä:

”Ja Aelianuksen mukaan niissä on kaloja, joilla on kultaiset kaulakorut ja jotka ovat kesyjä ja vastaavat ihmisten kutsuessa niitä.”

Tahsin Bey ojensi kätensä ja toivotti Vivin hymyllään niin lämpimästi tervetulleeksi, että se voitti hänen eleensä muodollisuuden.

”Tervetuloa Labrandaan, Vivian Rose.”

Tahsin Beyn kämmenessä oli känsiä, ja kun Viv hetkeä myöhemmin kohotti kätensä pyyhkäistäkseen roskan silmästään, hän aisti viikunan lisäksi tupakan ja mullan hajun. Aistimuksen voimakkuus sai hänet jatkamaan nuuhkimista, kunnes hän huomasi saksalaisen katselevan häntä tietäväisellä katseella, joka ei tuntunut miellyttävältä. Hän laski kätensä pikaisesti ja hieroi sitä sitten paitaansa miettien koko ajan, miten hän voisi lainkaan antaa silmiensä levätä tässä paikassa, jossa oli niin paljon nähtävää.

Seuraavana aamuna Viv heräsi varhain, yllään yhä edellispäiväiset vaatteet. Hän ei ollut iltapäivällä tehnyt juuri muuta kuin mitannut ja luonnostellut alueen erään rakennuksen pylväitä – jonkin temppelin? andronin? aarrekammion? – mutta hänen lihaksiaan särki kävelystä vuorelle ja siitä että hän oli lähes haltioituneessa tilassa kavunnut ylös alas pengermiä, kunnes Tahsin Bey oli käskenyt hänen

ottaa esiin luonnosvihkonsa ja tehdä jotakin hyödyllistä. Illallisella hän jaksoi enää lappaa ruokaa suuhunsa ja pureksia sitä kuunnellen ympärillään aaltoilevaa keskustelua, jonka osanottajat suhtautuivat hyvänsuovasti hänen kyvyttömyyteensä osallistua siihen.

Hän nousi retkivuoteeltaan, vaihtoi vaatteet häiritsemättä teltan kahta saksalaisnaista ja astui aamun siihen hetkeen, jolloin ei ole sen enempää pimeää kuin valoisaa. Ilma tuntui melkein mutta ei aivan viileältä hänen kiertäessään raunioiden keskellä kädet valmiina koskettamaan joka ikistä kivenlohkaretta, joka ikistä pylvästä jonka ohi hän astui. Hiljaisuuden lävisti terävä haukahdus. Viv antoi katseensa etsiä Alicea mutta näki mopsin sijasta Tahsin Beyn, joka istui valtavan isolla, keskeltä haljenneella kivellä – sillä jonka Zeus oli halkaissut – ja tervehti häntä kohottamalla mukiaan. Alice oli lähetetty johdattamaan Viv puiden lomitse ja ylös rikkoutuneita rappusia, ja muutamaa minuuttia myöhemmin hän joi kuumaa teetä termospullon kannesta katsellen, kuinka aurinko kohosi muinaisen Kaarian maan ylle.

”Tuota kauniimpaa aamuruskoa ei voi olla.”

”Saat kirjoittaa isällesi ja kertoa siitä. Hän ilostuu varmasti.”

”Voi, kyllä minä kirjoitan hänelle ja kerron kaiken!”

Koska Vivin isällä ei ollut poikia, hän oli kääntänyt tämän puutteen määrätietoiseksi haluksi saada tyttärensä nousemaan kaikkien muiden naisten yläpuolelle; jo varhaisessa vaiheessa oli sovittu, että Viv olisi hänelle yhtä aikaa poika ja tytär: naisellinen käytökseltään mutta miehinen ymmärrykseltään. Hän oli ottanut tehtäväkseen Vivin älyllisen koulimisen ja lukenut ääneen Homerosta tämän lapsuudessa, ja hän nautti suuresti siitä, että tyttö esitti Tahsin Beylle loputtomasti kysymyksiä arkeologin elämästä aina turkkilaisen ollessa kyläilemässä heillä, ja taisteli vaimonsa vastalauseista välittämättä sen puolesta, että Viv saisi oikeuden lukea historiaa ja egyp-

tologiaa University College Londonissa. Silti Viv oli vain vaivoin uskonut, että hänen isänsä oli tosissaan kysyessään häneltä eräänä aamuna, aivan kuin olisi tiedustellut haluaisiko hän lähteä ajelulle puistoon, kiinnostiko häntä liittyä Tahsin Beyn seuraan Labrandan kaivauspaikalle. Pöyristyttävä ajatus! oli Vivin äiti sanonut ja läväyttänyt lautasliinansa ruokasalin kiiltävälle pöydälle. Halusiko Vivin isä tyttärensä painelevan ylös pyramideja alushoususillaan samalla tavalla kuin Flinders Petrien vaimo? Eikö hän ollenkaan ajatellut tytön avioitumismahdollisuuksia?

Isä ja tytär olivat hymyilleet toisilleen aamiaispöydässä kuin mitkäkin rikoskumppanukset, kunnes Viv oli noussut tuolistaan halaamaan äitiään. Kuullessaan taannoin isältään, ettei hän kuuluisi niiden opiskelijoiden joukkoon, jotka Flinders Petrie ottaisi kesällä mukaansa Egyptiin, hän oli pettynyt pahemmin kuin oli vastikään päättyneen opiskelunsa aikana koskaan paljastanut – ja otaksunut kieltävän vastauksen tarkoittavan, etteivät mitkään muutkaan kaivaukset voisi tulla kysymykseen niin kauan kuin hän pysyisi naimattomana ja asuisi isänsä katon alla. Mutta siinä isä nyt siirsi sivuun lautasta näyttääkseen hänelle Tahsin Beyltä saamansa kirjeen ja sanoi, ettei hänen tietenkään tulisi jättää tarttumatta sellaiseen tilaisuuteen, sillä isän vanha uskollinen ystävä kyllä varmistaisi, että kaikista sopivaisuussäännöistä pidettäisiin visusti kiinni, ja mitään vastaavaahan ei voitu sanoa Flinders Petriestä, jolla oli sellainen holtiton vaimo kuin oli, ja lisäksi isä sanoi kuinka kovasti olisi halunnut luopua velvollisuuksistaan joksikin aikaa ja liittyä seuraan.

”Isäsi on sinusta hyvin ylpeä”, Tahsin Bey sanoi kääntyen kivellä hienoisesti Vivin suuntaan.

”Tiedän, mutten ole antanut hänelle syytä ylpeyteen. En vielä.”

”Etkö? Eikö hänen sinusta pitäisi olla ylpeä rohkeudestasi?”

”Rohkeudesta? Sitä minulla ei ainakaan ole. Kai muistat ystä-

väni Maryn? Minun on ikäväkseni kerrottava, että hänestä on tullut yksi niistä kiihkeistä suffrageteista. Tietysti hän on täysin väärässä, mutta hän on kuitenkin joutumassa vankilaan ja pakkosyötetyksi, ja hänessä minä näen rohkeutta. Mutta en näe rohkeutta, kun katson peiliin."

"Vaatii huomattavan paljon rohkeutta tulla tuntemattomaan maailmankolkkaan, pois kaikesta mihin on tottunut."

"Ei tämä ole rohkeutta. Sinähän olet täällä."

Viv tunsi punastuvansa lausuessaan viimeiset sanansa, koska niissä oli ääneen lausuttuna enemmän hehkua kuin hän oli odottanut. Hän tarkoitti vain, ettei ollut Tahsin Beyn tutussa seurassa suinkaan poissa kaikesta mihin oli tottunut: tavattuaan toisensa nuorina miehinä junassa Ranskassa hänen isänsä ja Tahsin Bey olivat ystävystyneet päätä pahkaa, eikä hänen elämässään juuri ollut ollut vuotta, jona hän ei olisi muistanut Tahsin Beyn saapuneen Lontooseen, kävelleen hänen kanssaan läpi British Museumin ja puhuneen toiveestaan saada jonakin päivänä osmaniviranomaisilta fermaani kaivausten suorittamiseen Labrandassa. Ja minä lähden mukaan! oli Viv aina sanonut. No tietysti, oli Tahsin Bey vastannut pikku Vivianille, ja myöhemmin, Vivin alkaessa lähestyessä aikuisikää, joka kerta lisännyt: Jos isäsi suostuu.

Mutta Viv käsitti, ettei Tahsin Beyn seura ollut tuttua sillä vanhalla tavalla, koska tämäkin punastui. Viv oli nyt kahdenkymmenenkahden, ja vaikka hän oli aina pitänyt Tahsin Beytä vanhana, miehen paljaan kyynärvarren lihakset ja tumman tukan paksuus, joihin hän ei ollut koskaan kiinnittänyt huomiota Lontoon himmeissä valoissa, saivat hänet hyvin tietoiseksi siitä että kahdenkymmenenviiden vuoden ikäero kapenee vuosien kuluessa. Hänellä oli opiskelutovereita, jotka olivat menneet naimisiin yli nelikymmenvuotiaiden miesten kanssa ja saaneet lapsia.

Hän kääntyi pois Tahsin Beystä ja avasi luonnosvihkonsa voidakseen teeskennellä, että asennon vaihdos oli välttämätön vain siksi että hän voisi ruveta piirtämään sen rakennuksen raunioita, jota oli luonnostellut lähietäisyydeltä edellisenä päivänä. Tietenkin hän oli usein ajatellut, että ainoastaan naimalla arkeologin hän voisi varmistaa itselleen paikan aikakautensa jännittävillä kaivauspaikoilla – vastakohtana merkityksettömille, tiedon reunamia hipoville kenttätutkimuksille, joiden pariin viime aikoina muotiin tulleet naisjohtoiset kaivausryhmät oli ohjattu. Mutta Tahsin Beyn ajatteleminen sillä tavalla oli mieletöntä. Tahsin Bey oli hänen isänsä ystävä; ei hän voinut kuuna päivänä kuvitella... joskaan hänelle ei ollut ikinä todella selvinnyt, mitä hänen olisi pitänyt kuvitella miehistä siinä suhteessa. Toki hän oli nähnyt tarpeeksi hedelmällisyystoteemeja ymmärtääkseen kyseiset mekanismit, mutta se ei ollut asian varsinainen ydin. Asian ydin oli se, että hän kuolisi nolostukseen, mikäli Tahsin Bey edes tietäisi mitä hän ajatteli.

”Sinun kättäsi ei voi kuin ihastella.”

Viv säpsähti ja nosti katseensa, mutta Tahsin Beyn huomio oli kiinnittynyt pelkästään hänen vihkonsa sivuun, jonka hän oli täyttänyt nopealla, tarkalla luonnoksella pylvääntyngistä – joonialaisia kahden puolen – jotka muodostivat rakennuksen suorakulmaiset ääriviivat. Tahsin Bey ojensi kätensä, ja Viv antoi luonnosvihkon hänelle ja katseli sitten, kun hän käänteli sen sivuja.

”Sinä olet tosiaan harvinaisen taitava. Isäsi on ylpeä, kun näytät nämä hänelle.”

Viv vastasi miehen hymyyn – hän oli jälleen lapsi, jolle aikuisen vakuuttelu teki maailmasta paremman paikan.

Illalla heitä istui kymmenen henkeä pitkän pöydän ympärillä tummenneen taivaan alla. Kolme saksalaista, kuusi turkkilaista ja Viv.

He aloittivat aterian lähes täydellisessä hiljaisuudessa ja suuntasivat kaiken huomionsa muhennokseen, jonka heidän kokkinsa Nergiz oli laittanut, mutta kun annokset oli syöty, lautaset työnnettiin syrjään ja kaikki muut paitsi Viv – jopa molemmat saksalaisnaiset – sytyttivät savukkeen ja antautuivat vauhdikkaaseen keskusteluun päivän tapahtumista käyttäen monen kielen sekoitusta, jossa ranska oli hallitsevassa asemassa. Vivin vieressä istui vaalea saksalaismies Wilhelm, joka oli erityisen kiinnostunut temppelikompleksia ympäröivästä nekropolista ja teki hänelle seikkaperäisesti selkoa rahoista ja kirjoituksista, jotka oli jo löytänyt eräästä kalliohaudasta. Viv nyökkäili ja kuunteli, mitä enempää häneltä ei selvästi odotettukaan, samalla kun hänen korvansa vangitsivat haituvia keskusteluista, joissa hän olisi mieluummin ollut osallisena. Varsinkin häntä veti puoleensa yhä kiivaammaksi käyvä sananvaihto siitä, oliko kompleksin suurin rakennus Zeuksen temppeli. Jossakin vaiheessa hän sai katseyhteyden Tahsin Beyhin, joka iski hänelle silmää – hänen oli mahdoton kuvitella Tahsin Beyn tekevän sellaista hänen vanhempiensa kodissa, mutta silti ei tuntunut että turkkilainen olisi millään lailla ottanut vapauksia.

”Pitkästyttääkö?” Tahsin Bey kysyi äänettömin huulenliikkein.

Seuraavaksi Viv tajusi Tahsin Beyn seisovan tuolillaan Alice kainalossa ja tähdet kuin hopeisena vanteena päänsä ympärillä.

”Hyvät naiset ja herrat, jos puhumme hiljempaa voimme ehkä kuulla heidät.”

Tahsin Bey nosti sormen huulilleen ja osoitti kädellään vuorenrinteelle. Kaikki kääntyivät katsomaan mutta eivät nähneet muuta kuin pimeyden keskeltä pilkottavia valkoisia pylväitä.

”Kaarian armeijan jäännökset. Kuunnelkaa – voitte kuulla heidän varovaiset askeleensa, kun he raahaavat itseään ja haavoittuneita veljiään ylös Pyhää polkua Labrandan temppelille. Heidän askeleensa

ovat huteria, mutta eivät ruumiillisten haavojen vaan tappion vuoksi. Aamulla he olivat toivoa ja rohkeutta uhkuvia miehiä, urhea kansa suunnattoman suuren valtakunnan laidalla, valmiina katkaisemaan kahleet jotka sitoivat heidät heidän persialaisiin valtaherroihinsa. Nyt he ovat riekaleiksi revitty, lopen uupunut joukko – heidän riveissään ei ole ainuttakaan, jolta persialainen miekka ei olisi riistänyt jotakuta rakasta. Siellä he nyt menevät ontuen meidän ohitsemme, kohti Zeuksen temppeliä... ei, Mehmet, ei sitä temppeliä... sydän pursuten joko surua tai vihaa heidät hylännyttä jumalaa kohtaan."

Tämä on ollut Tahsin Beyn rooli Vivin lapsuudesta saakka. Kertoa tarinoita antiikin ajoista. Vivin ensimmäinen kirkas muistikuva keskusteluista hänen kanssaan on siitä kerrasta, kun hän kertoi olevansa kotoisin Anatoliasta – muinaisesta Kaariasta – samoin kuin historiankirjoituksen isä Herodotos ja suuri tutkimusmatkailija Skylaks.

"Temppelissä he ajautuvat kiistelemään: pitäisikö heidän antautua persialaisille vai yrittää paeta kotimaahansa? Vain yksi mies pysyy vaiti: Skylaks, joka tuntee persialaiset parhaiten koko joukosta – hän on matkustanut heidän kanssaan, juonut viiniä heidän kanssaan ja pitänyt Dareioksen suosionmerkkiä otsallaan."

"Käskekää hänen lopettaa!"

Kehotuksen kuiskaa Vivin korvaan Tahsin Beyn veljenpoika Mehmet, se arkeologeista joka on lähimpänä hänen ikäänsä mutta joka on tähän asti pysynyt etäisenä hänen läheisyydessään, melkeinpä epäluuloisena.

"Olkaa niin hyvä. Teitä hän uskoo."

Hätääntynyt sävy Mehmetin äänessä sai Vivin toimimaan sen kummemmin harkitsematta. Hän otti pöydältä päärynänviipaleen ja viskasi sen kohti Alicea, joka loikkasi Tahsin Beyn käsistä vispattuaan ensin ilmaa pikkuruisilla jaloillaan kuin se olisi ollut vettä;

Tahsin Bey kumartui salamana eteenpäin, sai mopsinsa kiinni ja onnistui jollakin konstilla pääsemään takaisin tasapainoon tuolilla ansaiten siten seurueen suosionosoitukset. Temppu oli toiminut; mieliala vaihtui tuholta pelastumista seuraavaan riemukkuuteen, Mehmet huudahti ”Laulua! Laulua!” ja pöydässä istuvat saksalaiset aloittivat ”Greensleevesin”. Wilhelm tarttui Viviä käsistä, veti hänet ylös tuolista ja johdatti hänet laulunsa lomassa yllättävän kepeään tanssiin pöydän ympäri.

Vähän myöhemmin Viv pahoitteli Tahsin Beylle tekoaan. ”Jostain syystä olin varma, että pystyn heittämään päärynänviipaleen suoraan Alicen suuhun”, hän sanoi. Tahsin Bey antoi kättään huiskauttamalla ymmärtää, ettei mitään selityksen tarvetta ollut. Mehmet katseli vierestä ilmeettömänä.

”Minkä tähden minä oikein tein sen?” Viv kysyi Mehmetiltä, kun muut eivät olleet kuuloetäisyydellä.

”Minä olen kuullut sen tarinan niin monta kertaa, että olen kurkkua myöten täynnä sitä”, Mehmet sanoi, ja vaikka Viv tiesi sen olevan vale, hänellä ei ollut aavistustakaan valehtelun syystä.

Toisella viikolla Vivian teki löydön: kun suorakulmaisessa, joonialaisten pylväiden koristamassa rakennuksessa oli siirretty sivuun pudonnut kivilaatta, joka oli aikoinaan ollut osa sisäkattoa, sen alta paljastui kivi jossa oli kirjoitusta. Juuri Viv oli vaatinut, että työnjohtajan oli käskettävä miestensä nostaa esteenä ollut laatta pois, ja koska kukaan muu kuin hän ei ollut erityisemmin kiinnostunut kyseisestä pienestä rakennuksesta – alueella oli tutkittavana näyttävämpiä kohteita – hänen seurassaan ei ollut ainoatakaan muuta arkeologia, kun hän luki kiven kreikankieliset sanat, otti askeleen taaksepäin, luki ne uudestaan ja pinkaisi sitten alas pengermää etsimään Tahsin Beytä.